

Brand New Cadillac

DA JEG SÅ, AT STALIN var død, kom jeg storgrædende hjem til mor.

Efter skole var Johan og jeg gået ud i skoven bag Igelboda, fordi han ville vise mig en myretue på en solbeskinnet skråning, hvor næsten al sneen var smeltet. Der var myrerne allerede vågnet af vintersøvn. Hvad vi gjorde med myrerne, husker jeg ikke; vel-sagtens noget jeg ikke har lyst til at huske.

Vi blev naturligvis forsinket og fandt på at tage toget hjem fra Igelboda uden billet. Det var jo kun to stationer for Johans vedkommende og tre for mit.

På Igelboda Station så vi den frygtelige nyhed på Aftonbladets spiseseddel. Kun to ord, men med store, sorte bogstaver:

STALIN DØD

Dybt rystede sneg vi os ind i den bageste vogn, da toget kom. Vi sagde ikke så meget – hvad kunne to niårige sige? Vi sad med sænkede hoveder og mindedes ham, så ham for os, særlig tydeligt hans øjne og hans overskæg. Så længe Johan sad ved siden af mig på den lille træbænk, der stod i en krog helt oppe ved lokomotiv-

førerakabinen, kunne jeg styre det. Men da han var hoppet af ved Ringvägen, vældede tårerne uimodståeligt frem. Jeg skammede mig naturligvis. I vores familie græd man ikke, slet ikke mænd. Det vidste jeg udmærket.

Men da mor kom hen til mig, lige så snart jeg smuttede ind ad hoveddøren, og uroligt spurgte, hvor jeg havde været, brast det fuldstændig for mig. Jeg slog armene om hende, lagde hovedet ind til hendes bryst og fortalte hulkende den frygtelige nyhed.

Hun virkede nærmest chokerende uforstående over for min sorg. Hun sagde tværtimod noget med, at det sandelig var på tide og ikke noget at græde over for en dreng fra en fin familie, især ikke når nogen så det. Og hvorfra havde jeg fået de griller ind i mit søde lille hoved?

Hendes reaktion kølede mig lidt ned, og jeg forsøgte at sige noget om, at han jo havde været den sjoveste i hele verden, især når han blev jagtet af lange rækker af politibetjente med stavene hævet til slag.

Nu blev mors reaktion endnu mere uforståelig. Hun gav sig til at grine, først bare som en undertrykt hikken, men så næsten upassende højt for en mor.

Hun trykkede mig ind til sig og strøg mig over kinderne, kysede mine tårer væk og fik et nyt latteranfald.

Nej, min kære lille dreng, forsikrede hun med glade øjne, da hun havde samlet sig, ham du tænker på, er Chaplin, og han er ikke død, ikke det mindste. Det med Stalin hørte jeg godt i radioen, da du var gået i skole. Og det er sandelig ikke noget at græde over.

Min forvirring må have været lige så total som min lettelse. Samtidig var det jo underligt, at man kunne være glad for, at nogen var død.

Men hvem var det, der var død, når det ikke var Chaplin?

Det må jeg have spurgt om, men min erindring om, hvad mor svarede, er yderst uklar. Politik vidste jeg intet om, ud over at det

var en af de tre ting, man ikke måtte tale om til søndagsmiddagen nede i den store villa, ikke engang de voksne. De to andre var penge og sygdom.

Men hvad svarede mor så på spørgsmålet om Stalin?

Her femten år senere blander erindringen, den højst upålidelige hukommelse, sig med de rene gisninger til en slags rekonstruktion af, hvad mor må formodes at have svaret, eftersom hun var den, hun var, ligesom alle vi andre i familien Lauritzen.

For det første svarede hun vel, at Stalin var leder af alle kommunister i verden, og at kommunister var endnu værre end *såsser*.

At såsser var nogle væmmelige nogen, det vidste jeg. De ville tage alt, hvad vi ejede, fra os, alt det, morfar Oscar og hans brødre havde bygget op, og vores biler og både med. Såsserne var faktisk værre end englændere, så meget forstod jeg. Især morfar kom tit med den sammenligning. Men hvem disse såsser var, stod mere uklart. Her i Saltsjöbaden var der vist ingen af dem. De holdt sikkert til inde i Stockholm. Eller i Norrköping.

Men hvis nu Stalin havde været værre end både såsser og englændere, så var det jo slet ikke til at forestille sig, hvad han var for en. Så var kommunister lettere at forstå. De var spioner, og spion var det værste, man kunne være, selvom det var højst uklart, hvad en spion gav sig af med. Der var vistnok en eller anden forbindelse mellem spioner og dem, der skød vores fly ned. Jeg mener helt sikkert at kunne huske, at Harry tit kom ind på det emne. Det må jo have været oppe i tiden efter spionretssagerne året før mod både Enbomsligaen og marinespionen Hilding Andersson og den efterfølgende nedskydning af DC-3'eren, vores civile vejrværslingsfly, og Catalinaen.

Her femten år senere, hvor vi ved, at retssagen mod mytomanen Enbom og hans liga var et klokkeklart justitsmord, og at DC-3'eren var et spionfly i USA's tjeneste, er den tids godtroenhed svær at forestille sig og endnu sværere at prøve at beskrive. Som niårig var jeg mere undskyldt.

Efter aftensmaden den dag måtte Harry selvfølgelig lægge en

ekstra omgang prygl oven i den sædvanlige rutine, fordi der faktisk var en grund. Jeg var kommet for sent hjem fra skole.

Det er besynderligt, at jeg kun tænkte på den mand som Harry og aldrig som "far", selvom jeg ikke vidste, at han kun var min stedfar. Men jeg husker ikke forkert på det punkt, selvom jeg ikke kan forklare psykologien. Jeg var flov over ham, fordi han ikke var som de andre fædre. Ingen af klassekammeraterne fik klø af deres fædre, og jeg fik klø hver dag efter aftensmaden, og det var jeg også flov over.

Men efter-maden-kløene var så fast rutine, at de var blevet en selvfølge, og at de denne aften var med tillæg, var der derfor ikke så meget at sige til. Jeg var jo kommet for sent.

Hvis vi var taget hjem til Johan for at spille Matador eller Brios labyrintspil, kunne jeg bare have ringet hjem og sagt det, men ude ved myretuen var der jo ikke telefon.

Alligevel gik jeg i seng med en vis lettelse den aften. Jeg var vant til at sove på maven, hvis det brændte for meget i bagdelen og ryggen, og Chaplin var ikke død.

At jeg havde svært ved at falde i søvn, kom sig af noget andet end smerterne. Jeg gruede for morgendagen. Der var det med bilerne.

Biler havde ansigter. En Volvo PV 444 så rar ud, rund og med et stort smil omme foran, fordi kølergitteret ikke så spor farligt ud, men bare mindede om et almindeligt svensk stakit, omend af krom. Men den amerikanske bil lignede en spækhugger med langt mellem rovdyrøjnene og et skrækindjagende gab med to rækker glimtende tænder. Stod man lige foran den, følte det, som om det sorte uhyre var levende og i næste nu ville kaste sig frem med åbent gab og sluge alt på sin vej, nøjagtig ligesom spækhuggerne.

Anders og Johan havde plaget længe, og det var vel derfor, jeg til sidst havde lovet dem, at de måtte komme med hjem og se bilerne i garagen. Især Anders gik mere op i biler end i noget andet, talte næsten kun om biler og vidste tilsyneladende alt om dem.

Jeg fornemmede, at der var noget forbudt ved bilerne, men det var ikke til at regne ud, hvad det i givet fald var, eftersom ingen havde sagt noget. På det tidspunkt havde de fleste familier i Saltsjöbaden bil; der var tilmed nogle fædre, som tog bilen ind til byen om morgenen, selvom toget var en del hurtigere.

På den ene side ikke et udtrykkeligt forbud. På den anden side alt for ivrige klassekammerater, der fik det til at virke, som om der var noget hemmeligt i garagen.

Den dag i skolen gik hurtigt. Jeg husker det, som om vi ikke lavede andet end at spille lidt ishockey, og så var det tid til at gå hjem. Ishockeybanen og skøjtebanen lå kun nogle meter fra døren. Selvom isen var begyndt at blive blød og slå revner, sad vi stadig med skøjter på i timerne, men med træbeskyttere under klingerne. Når det ringede ud til frikvarter, snørede man skøjterne og stavrede direkte ud på isen, drengene med ishockeyskøjter – nogle dog de gamle bandyskøjter, der var spidse fortil – og pigerne med hvide kunstsøjter. På grund af de store årgange var der lokalemangel, og vores klasse, 3. A, var flyttet ud på idrætscenteret i Saltsjöbaden.

Det var kun nogle dage siden, vi havde kunnet tage cyklerne frem. Der var ganske vist stadig lidt is hist og her på grusvejene, men hellere vælte en enkelt gang end gå hele vejen hjem.

Så nu tog det os kun et kvarter, før vi kunne stille cyklerne uden for garagen. Det følte lidt uhyggeligt at åbne de tunge, pibende døre og hurtigt lukke dem efter os. Vinduesruderne var dækket med støv, hele garagen lå hen i halvmørke, øjnene var lidt tid om at vænne sig til det. I midten, lige over for os, holdt spækhuggeren med sit glimtende, truende gab.

Anders kom med et rigtigt gadedrengepift, sådan et som de store drenge kom med til biografens eftermiddagsforestillinger, og som var meget svært at efterligne uden at gøre sig til grin.

For dølen! udbrod han, gik hen og sparkede prøvende til et af ballondækkene med hvide sider. Det er jo en 53'er, med V8'er, 160 heste mindst. Må man se motoren?

Jeg svarede vel hverken ja eller nej, selv kunne jeg kun finde ind på bilens bagsæde og ud igen og vidste dårligt nok, hvad man skulle gøre for at se motoren. Men Anders var desto mere hjemmevant, han havde hurtigt fået kølerhjelm op og sat en stiver i spænd. Snart belærte han os om V8'erenes konstruktion, udpegede cylindre, topstykker og ventiler og forklarede, hvorfor oliefiltret var så meget større i amerikanske biler end i svenske.

Bagefter prøvede vi, hvordan det var at sidde omme foran på det bløde, blå lædersæde, Anders ved det store, elfenbensfarvede rat. Efter en tid rykkede vi om på bagsædet, hvor der kunne klappes ekstra sæder ned, så der kunne have siddet et halvt fodboldhold. Mellem de to ekstrasæder var der et lille mahogniskab med to krystalkaraffer og fire glas. Efter den brune farve at dømme var der sikkert cognac i den ene karaffel.

PV'en forholdt Anders sig til gengæld lidt nedladende til. Den var nogle år gammel og havde derfor en "tagfidus" øverst på taget. En tagfidus var en T-formet forhøjning, der skulle vise, hvilken vej man ville dreje, docerede han. Først blinkede en blå lampe for at "påkaldte de bagvedkørendes opmærksomhed". Derefter fulgte et orange blink til højre eller venstre, alt efter hvilken vej man ville dreje. Han understregede, at det var en elendig konstruktion. Der sivede gerne vand ind gennem taget, der hvor den var monteret, så man havde hurtigt droppet tagfidusen. Men der var en endnu værre fejl ved Volvoen. Når man gav den fuld gas i en overhaling, holdt vinduesviskerne op med at virke. Det var et slemt problem i regnvejr. Desuden havde spanden kun 44 hestekræfter, og det var jo ingenting mod Cadillacens 160.

PV'en, støvet og længe ubrugt, behøvede han ikke at bruge mere tid på. Vores øjne havde nu vænnet sig helt til dunkelheden derinde, og allerbagest i garagen, bag en stor stabel reservedæk, holdt der en lang bil helt overdækket med en tung, grå presenning.

Det må være den, de alle sammen taler om, sagde Anders og gik uden videre hen og greb fat i forreste højre hjørne af presenningen.

Kom og hjælp! kommanderede han ivrigt. Hvis vi kan få den af, kan vi også få den på igen!

Vi måtte hive og hale en rum tid. Den overdækkede hemmelighed var længere og bredere end amerikaneren, men heldigvis også lavere. Vi var jo ikke så store.

Og så tabte vi helt mælet. Det store, sorte vidunder lignede ikke noget andet inden for biler. Omme foran havde den sølvglinsende lygter, med samme søvlgans som de stivere, der holdt kalechen oppe. Den havde tre sideruder i stedet for to, som almindelige biler. Allerforrest på den lange motorhjelms tronedede en tretakket sølvstjerne i en ring.

Anders var den første, der genvandt fatningen.

For satan, det er jo en Hitlerslæde!

I næste nu var han henne og prøvede at få motorhjelmen op. Det varede lidt, før det gik op for ham, at den skulle åbnes fra siden og ikke lige forfra.

Motoren var meget større end selv den, der havde siddet i yankee'en. Anders talte tolv cylindre, men havde ingen anelse om, hvor mange hestekræfter de gav, og kunne ikke længere holde foredrag med samme selvfølgelighed. Han indrømmede, at han aldrig før havde set en Hitlerslæde; han vidste ikke engang, hvorfor bilen blev kaldt sådan.

Bagsædet var endnu større end yankee'ens, idet det faktisk var to sæder over for hinanden. Plus reservesæderne under den ekstra siderude, som blev klappet ned fra siderne. Sædernes læder var ikke blå, men sort. Halvdelen af klassen kunne have siddet deromme bagi.

At få presenningen tilbage over den hemmelighedsfulde bil viste sig at være sværere, end det havde været at trække den af, men vi gav os ikke, før den var på plads. Inden vi listede ud, udviskede vi alle fodspor i støvet. Johan og Anders lovede, at de ikke ville fortælle nogen om det. De trykkede tommelfingre på det.

Da vi kom ud i det fri, faldt der en blanding af regn og slud. At lege *cowboyder* og *indianer* oppe ved grotten eller i ædelgranlun-

den var ikke længere en mulighed. I stedet inviterede jeg mine to klassekammerater indenfor i det store hus og spurgte en af hus-assistenterne, om vi måtte få chokolade og kanelnegle.

Hemmeligheden holdt i næsten fjorten dage, så det var lige før, jeg troede, at faren var drevet over, og at det med garagen måske ikke engang var forbudt.

Men det var det, selvom ingen forklarede hvorfor. Der gik visse rygter i kvarteret, sagde Harry, da det blev tid til efter-madenkløene, denne aften med tillæg. Nu jeg alligevel var afsløret, benyttede jeg lejligheden til at spørge Harry, hvad man mente med Hitlerslæde. Det skulle jeg ikke have gjort. Det var et ord, man ikke måtte bruge. Så nu røg der fem rap oven i den ekstra omgang for det med garagen.

Det var lige i overkanten, og bagefter blødte jeg et par steder. Det var altid lidt besværligt, fordi sårskorperne klæbede sig fast til pyjamassen, så det begyndte at bløde igen om morgenen, når man skulle op og i tøjet.

Jeg har en forunderligt skarp erindring om den nat. Vinduet stod åbent, og det lugtede af forår, og jeg tror ikke, jeg faldt i søvn, før det begyndte at lysne, og jeg hørte musvittens forsigtige forårs-sang. Søvnløsheden havde ikke noget at gøre med, at det gjorde lidt ondt her og der; jeg havde prøvet det, der var værre. Nej, det var, fordi jeg lå og mindedes *Snorre Sæl*. Den skarpe erindring kom til mig lige så pludseligt som uforklarligt.

Jeg huskede ikke nogen anden bog så tydeligt som den, ikke engang Elsa Beskows *De små skovnisser* med billedet af de tre små, der fløj gennem den nordiske sommernat på flagermusens ryg.

Før jeg kom i skole og lærte at læse selv, læste mor gerne godnathistorie for mig. Og *Snorre Sæl* var nok den bog, hun havde læst flest gange, sikkert på norsk. Jeg var i hvert fald ret sikker på, at det var en norsk bog, men den var forsvundet for længe siden. Hvor meget jeg end ledte, fandt jeg den ikke, så det var nok ligesom med *Grimms eventyr*, en anden forsvundet bog. De voksne bestemte nogle gange, at visse børnebøger var uegnede for børn.

Hjemme hos Johan havde de for eksempel flere bøger med Pippi Langstrømpe, men hos mig var de forbudt, uden at jeg nogensinde fik at vide hvorfor.

Hvorfor *Pippi Langstrømpe* var forbudt, kunne jeg i det mindste gætte mig til, for jeg havde smuglæst en del hjemme hos Johan, da vi gik i anden og var lidt mere barnlige.

Pippi Langstrømpe var uartig og gjorde ikke, som de voksne sagde. Ikke engang politibetjente adlød hun. Sådan noget kunne de voksne nok ikke have.

Men *Snorre Sæl*?

Billederne var så gode, at man kunne tage dem med ind i sine drømme og flyve helt op til Ishavet. Snorre lå på isen støttet til lufferne, som var de albuer, og så med store, runde sæløjne op på himlen, hvor nordlyset kom rullende i flammende bølger. Snorre havde også let ved at drømme sig væk fra virkeligheden, selvom farerne lurede alle vegne. Værst var spækhuggeren, der havde ædt hans far. Men det gjorde ikke så meget, for hans mor var så sød og slog ham aldrig, ikke engang når han havde gjort noget dumt.

Det var selvfølgelig Cadillacen, yankee'en som Anders sagde, der kaldte *Snorre Sæl* frem i erindringen. Set forfra lignede den truende amerikanske bil jo en spækhugger. Finner bagtil havde den også.

Billederne var umulige at glemme, og som jeg lå der i den tidlige forårsnat, kom de tilbage med knivskarp tydelighed. Snorres trøstende mor med de rare øjne, isbjørnen med de onde øjne, onkel hvalros, der lignede morfar Oscar. De var alle sammen steget op af barndomsglemslen, som var det i går, mor sad på sengekanten, trøstede mig, hvis jeg havde fået særligt mange klø, og læste højt af *Snorre Sæl*. Hun må have vidst, at det var min yndlingsbog. Måske havde historien om den rare mor og faderen, der blev ædt, også en hemmelig betydning. Men den slags freudianske overfortolkninger kan dårligt have været inden for en niårigs rækkevidde.

Som niårig var jeg avanceret noget i litterær smag fra Beskows

skovnisser, *Snorre Sæl* og den upassende *Pippi Langstrømpe*. Nu var det *Prins Valiant*, der dominerede min litterære fantasi.

Som dreng havde morbror Hans Olaf lavet hele bøger med Prins Valiant ved at klippe tegneserien ud af Hemmets Journal hver eneste uge i flere år og klæbe dem ind i store albummer. Det må have krævet stor tålmodighed, men resultatet var fantastisk. På én aften kunne jeg læse alt det, som det havde taget Hans Olaf et helt år at samle sammen. Prins Valiant var nordmand, selvom han åbenbart også talte flydende engelsk fra første færd, da han blev Sir Gawains væbner. Ligesom fætter Peter, der boede i Skotland og var lige så vild med Prins Valiant som jeg. Vi så kun hinanden til jul og andre familiesammenkomster, men vi havde i hvert fald et oplagt samtaleemne lige fra starten. *Prins Valiant* står lige så klart i erindringerne som *Snorre Sæl* og *De små skovnisser*; det er, som om nogle ting bare forsvinder, mens andre bliver tilbage, og for mit vedkommende handler det nok mest om billederne. Skovnisserne på flagermusen, sælen Snorre på isen under nordlyset, Prins Valiant maskeret som dæmon svævende over de skræmte røverriddere.

Den søvnløse forårsnat må have været særlig erindringsintensiv, som om Snorre havde startet en hel elektrisk kæde.

På vej til skole næste morgen kom jeg i tanke om, hvad spækhuggeren og isbjørnen hed (nu må jeg tilstå, at jeg har glemt det, men jeg skal slå det op). Navne og billeder er to helt forskellige ting at huske.

Jeg trak cyklen op ad den første stejle bakke på Källvägen for ikke at risikere at skride ud og vælte mellem de små forårsbække i det optøede grus. Hvis man blev beskidt på hjemvejen, var det ikke så slemt, så skiftede man bare tøj, når man kom hjem. Men i skolen skulle man være ren og hel. Det var alle, for alle i Saltsjöbaden var almindelige mennesker. Det var ikke som i Norrköping.

Det må have været sådan, associationsforbindelsen tog sig ud. Jeg havde ikke tænkt på Norrköping længe, det havde været lige

så glemte og borte som de der bøger. Men nu kom billederne tilbage.

Når først man var der, var det vel ikke så specielt, i hvert fald ikke til at begynde med. Eller også var alting lige så specielt i Norrköping som hvor som helst for en, der skulle starte i første klasse.

Strømmen af billeder, der syntes at komme ud af intet, fossede gennem hovedet. Svømmehallens grønne vand, bastante ældre frøkener, der greb smårollerne i nakkeskindet en efter en, pressede fangen ned i en stor træbalje med zinkbeslag og skrubbete med en skurebørste, til huden var helt lyserød; klassekammeraterne, der ikke kunne svømme, og mig der selvfølgelig blev fritaget for svømmeundervisningen og måtte boltre mig, så meget jeg ville, ude i voksenbassinet, mens de skulle sidde med korslagte ben og korkbælter på og træne tørsvømning. De var jo bybørn, boede langt fra havet og havde ikke haft det lige så godt som børn i Saltsjöbaden og på Sandhamn, hvor man lærte at svømme allerede i femårsalderen. Uden pardon og parlamenteren smed morfar alle Lauritzen-unger i vandet for enden af bådebroen, uanset temperaturen. Var man en Lauritzen, var det en lige så stor selvfølge at kunne svømme som at kunne sejle.

Vi boede i hvert fald fint i Norrköping, nabo til Riksbanken og lige ved siden af rådhuset med det himmelhøje tårn.

Harry havde fået lov at overtage en af morfars fabrikker, skulle kaldes disponent og havde købt en rød, åben bil med kaleche. Men det var bare en engelsk bil, en Austin A90 Atlantic; det ville morfar nok ikke have brudt sig om. Hvorom alting var, påstod Harry, at den havde 90 hestekræfter og kunne køre 160 i timen, det kunne man se på speedometeret.

Det mest specielle ved Norrköping var, at der ikke kun var almindelige mennesker som i Saltsjöbaden. På den anden side af åen, rundt om Tuppens Bomuldsspindrier, boede der en helt anden slags mennesker. Mor havde forbudt mig at gå over åen.

Efter nogen tid slækkede hun lidt på forbuddet. Jeg havde nemlig en klassekammerat, som hed Lasse, og Lasses far var dis-

ponent på Tuppen, hvordan hun så end havde fundet ud af det. Hvis jeg blev inviteret hjem til Lasse efter skole, var det tilladt at krydse broen og gå over på den anden side af åen, og jeg måtte også invitere ham med hjem.

Det kunne kun være et spørgsmål om tid, inden jeg fik problemer med broforbuddet, og da det skete, udviklede det sig mareridtsagtigt i al sin ubegribelighed.

Jeg blev inviteret hjem til Jane – sådan skrev hun sit navn, selvom hun udtalte det Jén.

Hun havde allerede været med mig hjemme, vi havde leget doktor i mit legehuse nede i gården. Nu var det altså hendes tur til at invitere mig hjem, og så langt var der ikke noget unormalt ved det.

Men hun boede på den anden side af åen.

Jeg kunne dårligt takke nej, da det gik op for mig. Det forekom alt for svært at forklare hende, at mor havde forbudt mig at gå over åen, jeg forstod det jo ikke engang selv. Strømhvirvlerne i åen var selvfølgelig farlige, men hvorfor skulle lige netop jeg falde i? Og hvis det var tilladt at krydse broen, når man skulle hjem til Lasse, kunne det jo ikke være farligere at gå hjem til Jane.

Og risikoen for at blive afsløret var vel lille. Én gang er ingen gang. Og hvem skulle sladre?

Det var uforklarligt spændende at krydse broen til det forbudte. Røgen pulsede fra skorstenene, alle de røde murstensblokke og alle trappeopgangene så ens ud. I gaderne så jeg kun skolebørn på vej hjem, ingen voksne.

Jane boede fire gader fra broen, i et af de høje murstenshuse. Der var ingen elevator.

Da vi nåede op til hende på anden sal, tog jeg en dyb indånding og besluttede mig for at gøre alting korrekt og være velopdragen. Det var sådan, den onde drøm begyndte, og det, der havde virket spændende, blev uhyggeligt.

Jeg gik beslutsomt hen til værtinden, der stod ved et zinkkøkkenbord med vask og var ved at tænde et spritapparat, buk-

kede og meddelte, at mit navn var Eric Lauritzen, og at Jane havde inviteret mig med hjem.

Hun gloede bare mærkeligt på mig og svarede ikke.

Så foreslog jeg, at Jane og jeg måske skulle trække os tilbage til Janes værelse og læse de lektier, vi havde for til dagen efter.

Hun så endnu mere mærkeligt på mig og sagde noget, jeg ikke forstod, sikkert på grund af hendes dialekt, og pegede på en pindesofa i den anden ende af køkkenet. Der satte vi os ved siden af hinanden og slog *Læsebog for Folkeskolen* op, den der startede med, at far ror, og mor er rar.

Værtinden var gået i gang med at stege sild. Jane hviskede, at hun ikke havde sit eget værelse, det andet rum var hendes mors og fars. Det virkede, som om hun skammede sig, og jeg begyndte at fortryde, at jeg var gået med hjem, selvom jeg jo faktisk var blevet inviteret.

Lidt efter blev det endnu værre.

Hendes far kom hjem sammen med hendes storebror og en voksen mere, der lod til at være hendes onkel.

Jeg rejste mig naturligvis og forsøgte at præsentere mig, men de grinede bare, så på hinanden og rystede på hovedet, som om jeg havde gjort noget forkert.

Det var alt sammen meget mystisk.

Mændene vaskede sig på skift i ansigtet og under armene ved den kolde hane over køkkenvasken.

De skulle åbenbart spise tidligt til middag, og de nystegte sild kom på bordet med kogte kartofler til. Selvom jeg var gæst, bød de ikke mig først, men det var måske ikke så underligt, når jeg bare var en smårolling.

For sent opdagede jeg, at de andre ikke pillede benene ud af silden, men simpelthen spiste den med finner, ben og det hele.

Der blev stille rundt om bordet. Alle stirrede på min udbenede sild, og Janes far slog næven i bordet og sagde noget, der lød som, at nu kunne det fandengaleme være nok!

Jeg fik besked på at smutte hjem, og det kunne ikke gå for hur-

tigt. Jeg blev så forbløffet, at jeg bare sad og måbede, men så rejste Janes far sig og så truende ud. Jeg smuttede hurtigt hen til hoveddøren, men huskede i sidste øjeblik at vende mig om, bukke og sige tak for mad.

Da jeg kom ned på gaden, var der fuldt af folk på vej hjem fra fabrikkerne, både mænd og kvinder, de fleste i blå arbejdstøj, mændene med kasketter og kvinderne med hovedtørklæder. Alle gik til fods, på den her side af åen var der ingen gule sporvogne.

Det hele var uvirkeligt. Det var, som om det ikke var sket, selvom jeg stadig kunne lugte stegeosen, der hang i tøjet. Så da jeg kom ned til broen, standsede jeg op, så ned i de sorte strømhvirvler og tænkte, at det nok ville være en god idé at blive luftet lidt, så lugten ikke skulle afsløre mig.

Det hjalp ikke.

Jeg var alt for opfyldt af det ubegribelige og røbede mig, i og med at jeg spurgte mor, hvorfor nogle mennesker hverken tog benene ud af silden eller skrællede kartoflerne. Hun var med det samme klar over, at jeg havde været ovre på den anden side af åen, og så fældede jeg mig selv af ren og skær dumhed.

Det gav selvsagt tillæg til efter-maden-kløene.

Næste dag fortalte Jane, at hun også havde fået en endefuld efter maden, fordi hun havde inviteret en med hjem, som åbenbart ikke var fin nok. Hvilken anden slutning kunne jeg drage? Jane brugte et ord, jeg aldrig før havde hørt, og som her så længe efter er umuligt at huske.

Et godt bud kunne dog være klassefjende.

Men erindringer er bedrageriske. Det, jeg husker bedst fra Norrköping det første skoleår, er svømmehallen – hvordan jeg første gang fandt mod til at springe på hovedet fra tremetervippen, og hvordan en af bademestrene tog sig af mig, mens klassekammeraterne stadig trænede med korkbælterne, og lærte mig at crawle meget bedre, med mere lige arme og ubevægeligt hoved. Eller de sorte skyer af hæst skrigende alliker omkring rådhusårnet mod den mørke efterårshimmel, eller en klasse-

kammerat der fik en amerikansk tank i julegave, eller en udflugt til frøkenens sommerhus ved en bugtet, sort å, hvor der var hvirvler og skøjteløbere, der susede rundt på overfladespændingen, eller hvordan mor og Harry arrangerede en stor juletræsplyndring for alle de klassekammerater, der boede på den rigtige side af åen, eller hvordan jeg plagede om at få en amerikansk tank, og det virkede fuldstændig utænkeligt, selvom den ikke kunne være særlig dyr.

Heldigvis varede forvisningen til Norrköping kun et år. Så måtte Harry ikke længere være disponent og solgte den røde engelske bil, inden vi flyttede hjem til Saltsjöbaden.

Jeg startede i 2. A, som var flyttet over på det rådhus, onkel Lauritz havde opført. I Saltsjöbaden var alle lige, og man risikerede ikke som i Norrköping at blamere sig hjemme hos en klassekammerat, fordi man ikke var fin nok. Der boede almindelige mennesker på begge sider af Tattbybroen.

Det var i julen samme år, jeg vakte skandale på en måde, der var lige så umulig at forudse som at forstå. En lille trøst var måske, at Harry tilsyneladende heller ikke forstod omfanget af min uopdragne opførsel, så juledag som lovet forblev fri for efter-madenklø.

Lige den barmhjertighed var jeg ikke særlig taknemmelig for, for det var ikke så svært at forstå, hvad benådningen skyldtes. Den havde ikke noget med julefred og det lille Jesusbarn at gøre.

Morfar brød sig ikke om børnerевselse, som han kaldte det, selvom det stadig var lovligt. Og i den store villa var det ham, der bestemte. Så enkelt var det.

I chaufførboligen, hvor mor var flyttet ind med sin familie, nu hvor der ikke længere var nogen chauffør, var det en helt anden sag. Der var der ingen, der så det, og ingen, der hørte det.

Og hvordan skulle det forresten også være foregået efter julemiddagen i Villa Bellevue? Harry kunne jo ikke så godt undskylde sig og tage "sin knægt" – som han kaldte mig – med ind i en af

salonerne for at uddele en gang efter-maden-klø. Og han havde heller ikke sit grej med, ikke klædebørsten, ikke det lange, smalle skohorn af rustfrit stål, heller ikke hundesnoren, som også var en pisk, det mest smertefulde instrument.

I den henseende var julen den bedste tid på året, sammen med somrene på Sandhamn, hvor Harry for det meste var inde i Stockholm.

Der var den store forskel på mig og mine fætre og kusiner, at jeg kendte Villa Bellevue som min egen bukselomme. Jeg måtte bruge legeværelset, så meget jeg ville, bare jeg satte alting tilbage i skabene efter mig. Bortset fra til de store højtider var min lillebror Axel og jeg de eneste børn i nærheden, og Axel var endnu for lille til de eventyr, der gemte sig i de uudtømmelige legetøjsskabe, efterladenskaber fra dengang da mor, hendes brødre, tante Johanne og tante Rosa var små.

Legetøjsskabene rummede elektriske tog, tusindvis af Meccano-dele, dampmaskiner, biler, gyngeheste, naturtro dukker, fuldt møblerede dukkehuse, indianerkostumer af skind, revolvere med hylstre, flitsbuer, tomahavker, modelfly og meget mere. Men det var ikke kun legetøjsskabene, der lokkede i Villa Bellevue. Der var også det store, spøgelsesagtige loft. Trappen gik op til det fra en gang uden for legeværelset.

Oppe på loftet var der mange steder, man kunne gemme sig mellem havemøbler, klædeskabe, kister med gamle faner eller signalflag til *Beduin* eller en af de andre både, gamle ror, fendere, ankre, lanterner, kæmpestore papirslygter til krebsegilderne, bunker af ulveskind til slædeture, billeder, man ikke havde fundet en plads til, eller som nogen var blevet træt af, gammeldags lamper med silkeskærme, små marmorstatuer og fuglebade af støbejern. Det var en anden verden, en eventyrverden hvor alt kunne ske.

Jeg kom jævnligt deroppe, men der gik over et år, før jeg tilfældigvis fandt den hemmelige skat i et skjult rum i bunden af et af de store klædeskabe.

Langsomt og lydløst mavede jeg mig frem under skabet på en hemmelig mission for Fantomets junglepatrulje, da jeg opdagede, at skabets bund ikke var plan. Kikkede man ind i skabet, så det ud, som om det var lige dybt over det hele.

Men nedefra kunne man se det hemmelige rum. Det tog sin tid at finde ud af, hvordan man åbnede det, konstruktionen var snedig. Til sidst fandt jeg den skjulte pal, og så var det bare at lirke låget forsigtigt op.

Der lå en sort mappe. Den var tung, men ikke låst.

Da jeg åbnede den med bankende hjerte, kom den hemmelige skat straks til syne.

Det første, man så, var en stor dolk i sort læderskede med sølvbeslag og skæfte af, hvad jeg antog var elfenben.

Ellers var der vist mest papirer skrevet på et sprog, jeg ikke kunne læse, men oven på papirerne lå der en lille, grøn fløjlsplude med en mærkelig ring og fire medaljer i sort og sølv. Jeg granskede først ringen, der mindede om Fantomets dødningehovedring, men med flere små dødningehoveder i stedet for ét stort og imellem dem hemmelige tegn, der lignede vikingeruner.

Medaljerne følte tunge i hånden, de var måske af ægte sølv. De lignede ikke nogen, jeg kendte, men jeg var klar over, at der måtte være tale om noget værdifuldt, men samtidig hemmeligt.

Jeg havde ikke fortalt nogen om den hemmelige skat, ikke en lyd. Det kunne jeg jo ikke. Noget, der var gemt så omhyggeligt, skulle ikke findes af nysgerrige børn, det kunne enhver regne ud.

Den jul måtte vi børn lege og larme, så meget vi ville, før maden. Sådan var det sandelig ikke, dengang mor var barn, fortalte hun. Da skulle hun og hendes brødre sidde så ranke som lys i deres nystrøgne matrostøj og vente på middagen. Juledag havde det været særlig strengt.

Men nu var det nye tider og moderne regler. "Fætrene" – altså tante Johannes og tante Rosas drenge – og jeg legede ridderkrig i legeværelset på hver sin kæphest. Fætter Peter fra Skotland havde først, på sit lidt underlige svensk, foreslået, at krigen

skulle stå mellem Skotland og Norge på den ene side og Sverige på den anden.

Men det gik ikke, det ville være for unfair, for Peter og jeg, der altså skulle være Skotland og Norge, var to år yngre end Eilert og Henning, der skulle have været svenskere. Vi måtte lege borgerkrig i stedet for, Henning og jeg på den ene side, Peter og Eilert på den anden.

Vi startede med træsværd. Men det gjorde for ondt, og det duede jo ikke at komme til at bløde inden middagen. Vi gik over til puder. Kampen bølgede hård og jævnbyrdig frem og tilbage, ingen af siderne vandt, men alle blev trætte.

Da vi bagefter sad og grinede og pustede ud, sagde Peter, at hvis det havde været i Skotland, ville alle have fået en medalje efter sådan en kamp.

Det var sådan, jeg fik den ufattelig dumme idé. Alt for ivrig, uden at tænke mig om og med blussende kinder pilede jeg op på loftet efter medaljerne.

Da vi lidt efter kom galopperende ned ad trapperne på vores kæpheste, var vi sikre på, at de voksne ville grine og klappe af os, når vi tog en runde gennem julestuen, hvor de sad foran pejsen med deres drinks, og min lillebror og Peters lillesøster, Elizabeth, sad så ranke som de der lys, dengang mor var barn.

Alle grinede, vi nåede næsten at fuldføre runden og satte kursen mod skydedørene ind til spisestuen. Så tæt var vi på at slippe godt fra det.

Men så skreg mormor Christa pludselig, højt og skingert, som om hun lige med ét fik voldsomme smerter. Vi standsede brat, mormor Christa pegede, og der blev helt stille i stuen. De voksne stirrede på os, som om de ikke troede deres egne øjne.

Det var de hemmelige medaljer, der havde chokeret dem.

Tante Johanne genvandt fatningen som den første, gik med lange, resolute skridt hen til mig og tog medaljen af mig. Jeg havde valgt den flotteste, den der skulle hænge om halsen i et sort, hvidt og rødt bånd. Hun fortsatte hen til Eilert og Henning

og rakte bare hånden frem. De tog lydigt deres medaljer af. Fætter Peter stod allerede med sin i hånden og rakte hende den hastigt, som om den brændte i hånden.

Der var jo ingen tvivl om, hvem der var den skyldige.

Nu viser du mig, hvor du fandt dem! smældede hun og stirrede stift på mig.

Der var helt stille i julestuen, da jeg skamfuld og med tante Johanne i hælene gik ud ad skydedørene til den store spisestue og trappen til overetagen. Hun bar alle medaljerne i den ene hånd.

Da hun så mappen oppe på loftet, gjorde hun et hastigt forsøg på at læse nogle af de øverste papirer, opgav, hældte respektløst hele den klirrende håndfuld ned i mappen og lukkede den igen.

Hun sad lidt på hug og så ud, som om hun tænkte sig grundigt om, inden hun hurtigt rejste sig op med mappen i hånden.

Den her tager jeg mig af, sagde hun og lød ikke særlig vred. Der er visse ting, man ikke taler om, og det her er en af dem. Det siger jeg også til mine drenge, og så lader vi, som om det her aldrig er sket. Er du med?

Jeg havde ingen indvendinger og i det hele taget ikke noget at sige.

Det blev en meget stille julemiddag, både ved de voksnes bord og ved børnebordet, hvor alle spiste ludfisken uden brok. Ingen sagde et ord om skandalen, alle lod, som om der ikke var sket noget. Men det var der jo.
